PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS: PROSPECTIVE CHALLENGES [1]

Lilia Pogolșa

Assoc. Prof., PhD, Senior Scientific Researcher, Institute for Research, Innovation and Technology Transfer, State Pedagogical University „Ion Creangă", Chișinău

Abstract: Changes are permanently taking place in the educational system with reference to curricular contents, didactic strategies, the evaluation process, information technologies, etc. These, in turn, generated changes on the activity of teaching staff in general, as well as on their professional training, in particular. The article reflects the context of today's situation regarding the need to abandon some stereotypes in the teaching-learning-evaluation process and the need to reconfigure the training and professional development of teaching staff. The text answers the questions what kind of teaching staff is required by modern society and is the today's teacher or graduate prepared to carry out the educational activities from the perspective of social challenges?

Keywords: educational system, professional education, continuing education, professional qualification, teaching staff, professional skills, professional performance.

Societatea se confruntă în prezent cu o nouă revoluție în viața socială: digitalizarea în masă, internetificarea, concentrarea pe formarea pragmatică a unor anumite competențe, însoțită de o criză a valorilor tradiționale umane. Iar într-o lume globalizată unde economia și totul împrejurul nostru se schimbă într-un ritm tot mai rapid, imaginile trecutului nu mai pot concura cu realitatea prezentului sau cu nevoile din viitor. Aceste fenomene, au generat schimbări atât asupra sistemului educațional, cât și asupra activității cadrelor didactice și formării profesionale a acestora.

În pofida reformelor educaționale realizate odată cu adoptarea Codului Educației (1), principala provocare, pe parcursul anilor, rămâne implementarea acestora în sistemul educational. Instituțiile de învățământ prezintă o lipsă acută de cadre didactice în general, și de cadre didactice al căror nivel de calificare ar corespunde exigențelor, în particular.. Printre cele mai stringente probleme din sistemul educational, care se impun în mod imperios, este faptul că școlile nu reușesc să asigure procesul educational cu dotări necesare unui învățământ modern, iar strategiile didactice de predare-învățare-evaluare au rămas preponderent tradiționale, în pofida sutelor de ore de formare continuă realizate, la care cadrele didactice participă în conformitate cu cadrul legal, o dată la fiecare trei ani (7).

Cercetările realizate ne permit să constatăm că sistemul actual de formare inițială și continuă a cadrelor didactice nu asigură la cel mai înalt nivel formarea competențelor profesionale, necesare pentru a răspunde provocărilor societale. Deși reformele educaționale se realizează în conformitate cu Codul Educației, strategiile didactice au rămas preponderant tradiționale, discrepanța dintre teoria învățată și competențele solicitate la angajare nu motivează studenții pentru o atitudine responsabilă față de procesul educațional [7]. În același timp, sistemul educațional nu asigură condiții adecvate pentru stimularea și promovarea performanței profesionale a cadrelor didactice. Un impact negativ îl are și migrația externă a

[1] Articolul a fost elaborat în cadrul proiectului „Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice. Cifrul: 20.80009.080745".

cadrelor didactice, care a avansat în ultimul deceniu, în special, cu referire la cadrele didactice din mediul rural. Astfel, în anul de învățământ 2022-2023, în condițiile în care exista un necesar de aproximativ 2000 de posturi vacante, numărul absolvenților angajați nu a depășit, în medie, 300 de absolvenți [9]. Semnificativ este și faptul că anual, planul de înmatriculare la buget pentru domeniul „Științe ale educației" nu se completează cu 20-30% din numărul de locuri finanțate din buget [10].

Calificarea profesională insuficientă și lipsa cadrelor didactice la anumite discipline școlare (în special în mediul rural) se răsfrânge negativ asupra calității educației, și implicit asupra încadrării absolvenților pe piața forței de muncă, a venitului obținut și, în final, asupra calității vieții.

Profilul absolvenților programelor de studii în domeniul Educație/Științe ale Educației (2022) arată că în instituțiile de învățământ din țară au fost repartizați puțin peste jumătate din numărul total de absolvenți eligibili pentru aceasta. Majoritatea celor repartizați provin din învățământul superior, însă se menționează și numărul relativ ridicat de absolvenți din învățământul profesional tehnic (201 din totalul de 509 repartizați). Această ușoara revigorare înregistrată în ultimii ani se datorează reanimării, în perioada 2017-2018, a instituțiilor de profil din învățământul profesional tehnic [4].

Conform datelor statistice prezentate de ministerul de resort, numărul cadrelor didactice este într-o continua descreștere în Republica Moldova. Dacă în anul de studii 2016-2017, în instituțiile de învățământ activau peste 50 de mii de persoane, în anul 2021-2022, cifra este în descreștere cu peste 3000 de cadre didactice. Prin urmare, în instituțiile de învățământ activează puțin peste 47 de mii de personae [](9).

Constatăm că mediul rural rămâne în continuare dezavantajat, majoritatea profesorilor absolvenți preferând o unitate de învățământ din mediul urban.

Această stare de lucruri există în contextul în care statul oferă o serie de facilități menite să susțină tinerii pedagogi În acest context, pe parcursul ultimilor ani, toți absolvenții instituțiilor de învățământ superior și profesional tehnic din țară, beneficiari ai programelor în domeniul general de studiu Științe ale Educației sau într-un domeniu echivalent, care și-au făcut studiile pe locuri cu finanțare de la bugetul de stat sau cu taxă de studii, indiferent de forma de învățământ, au dreptul, în primii trei ani de activitate didactică de la repartizare, la indemnizații din mijloacele bugetului de stat.

De asemenea, la debutul în carieră, personalul didactic angajat în instituțiile de învățământ publice din mediul rural și din centrele raionale beneficiază, în primii trei ani de activitate, de compensarea cheltuielilor pentru închirierea spațiului locativ, consumul de energie termică și electrică, în condițiile stabilite de Guvern. În plus, în primii trei ani de activitate, cadrele didactice din instituțiile de învățământ general publice beneficiază de sprijin pentru inserție profesională, inclusiv de reducerea la 75% a normei didactice pentru un salariu de funcție, precum și de asistență din partea cadrului didactic mentor.

Profesorii care încep să lucreze astăzi în școală, sunt cei care vor determina nivelul performanțelor educaționale ale elevilor în viitorul apropiat și, în cele din urmă, succesul economiei țării. În noile condiții, impuse de provocările societale, este important să nu fie ratat momentul în care se poate influența asupra modernizării procesului de formare profesională a tânărului specialist, asigurând, incusiv, dezvoltarea personală a acestuia.

În acest context, cercetarea a fost axată pe identificarea celor mai semnificative dificultăți în formarea profesională a cadrelor didactice. Cercetarea a vizat dimensiunea cercetării cantitative și a fost desfășurată prin intermediul chestionarelor, la care și-au adus contribuția 13 directori și directori adjuncți, 119 cadre didactice și 88 educatori din instituțiile de învățământ general, beneficiari ai stagiilor de formare continuă la Institutul de Științe ale Educației, pe parcursul anului 2022.

Respondenții reprezintă instituțiile de învățământ general, inclusiv instituțiile de educație antepreșcolară și instituțiile de învățământ preșcolar: din mediul rural, respectiv din regiunea Centru (81%), din regiunea Nord (11%) și din regiunea Sud (8%). Reprezentarea cadrelor de conducere, cadrelor didactice și educatorilor în conformitate cu cele trei regiuni din republică a fost sistematizată în figura de mai jos.

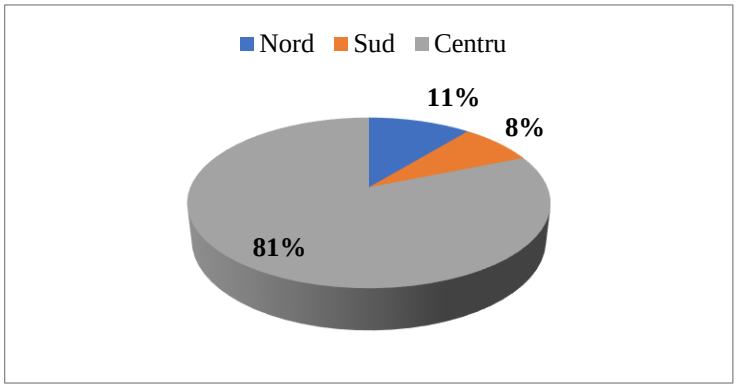

Figura 1. Reprezentarea respondenților pe regiuni

Personalul didactic implicat în chestionare, are o experiență profesională diferită, o treime dintre respondenți având o vechime de muncă în învățământ mai mare de 30 de ani (29%), a doua poziție este ocupată de respondenții cu o vechime în învățământ de 21-30 de ani (18%) și respondenții cu vechime în învățământ de 11-20 de ani (13%). Menționăm că majoritatea respondenților, implicați în chestionare au o vechime în învățământ de până la 10 ani.

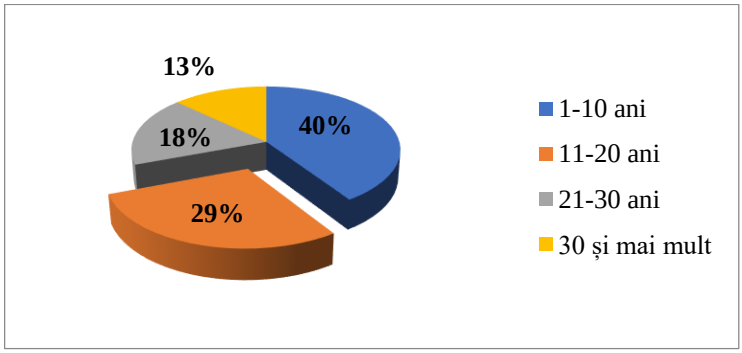

Figura 2. Experiența profesională (vechimea de muncă) a respondenților

Analiza datelor prezentate de respondenții implicați în chestionare ne permit să constatăm că pe nivelul de formare profesională continuă, cu frecvență cea mai ridicată sunt cei care au urmat un program de formare continua, 20 credite (71%), urmați de cei care au finalizat studii de calificare suplimentară și recalificare (13%), pe a treia poziție se situiază cei care au realizat programe de formare continua modulare (6%), pe a patra poziție - cadrele didactice care au realizat modulul psihopedagogic (2%). Un număr semnificativ de respondenți este constituit din cadre didactice care sunt încadrați pentru prima data în cadrul stagiilor de formare profesională continua (8%).

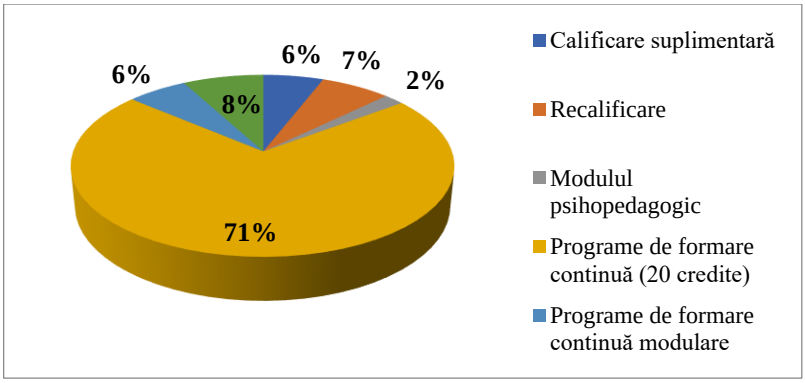

Fig. 3. Distribuirea respondenților în funcție de nivelul de formare profesională

Chestionarul a cuprins mai multe întrebări privind organizarea și desfășurarea procesului de predare-învățare-evaluare în instituțiile de învățământ general, iar rezultatele obținute au fost analizate, cuantificate în procente și prezentate în figuri. Respondenții au fost rugați să indice cele mai semnificative, în opinia lor, deficultăți în formarea profesională din cadrul formării profesionale inițiale și formării continue.

Prima întrebare a chestionarului aplicat a solicitat cadrelor didactice, managerilor instituțiilor de învățământ și educatorilor din instituțiile de educație timpurie să indice cele mai semnificative *dificultăți în formarea profesională din cadrul formării inițiale la diferite cicluri de studii (licență, masterat, doctorat).*

Potrivit opiniilor cadrelor didactice, unul dintre cele mai importante aspecte ale formării inițiale este organizarea și desfășurarea practicii pedagogice, care este, de fapt, esențială pentru dezvoltarea competențelor profesionale pentru un viitor profesor. Dificultățile în organizarea stagiilor de practică pedagogică transpar din analiza răspunsurilor respondenților, care susțin că practica pedagogică, desi este bine conceptualizată cu activități educaționale repartizate clar pe o perioadă bine determinată, aceasta suferă la capitolul de implementare propriu-zisă, formarea competențelor profesionale privind tehnicile și metodele de predare-învițare-evaluare a viitorilor profesori, fiind încă departe de așteptările la nivel de process instructive-educativ.

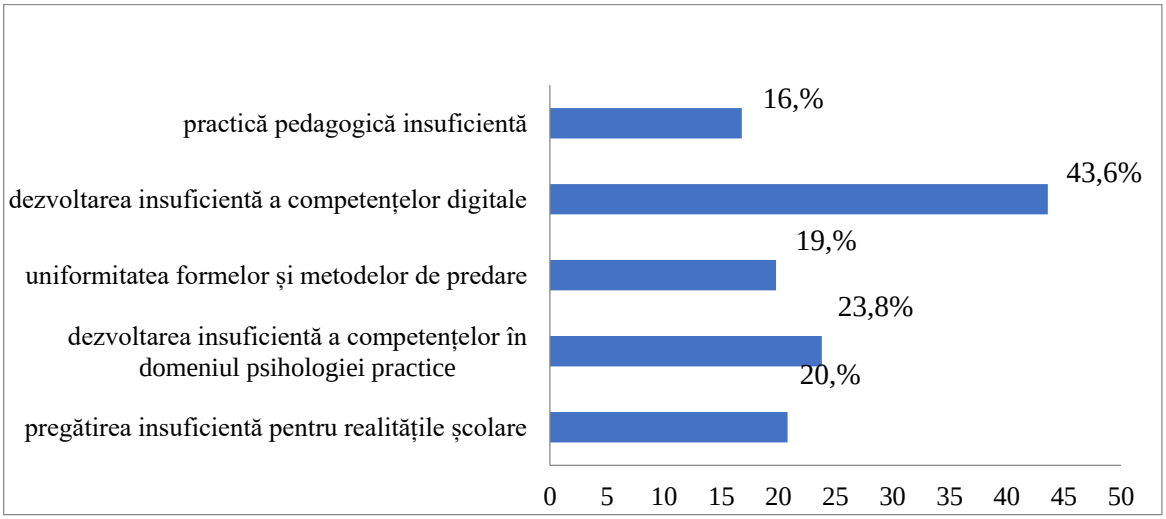

Fig. 4. Dificultăți privind formarea profesională

Printre dificultățile în formarea profesională cele mai des menționate, este identificată și problema colaborării între universitate și instituția de învățământ în care se desfășoară practica pedagogică a viitorilor profesori, care dincolo de aceasta, în unele cazuri, nu există. Metodistul practicii pedagogice nu are nici o legătură reciprocă cu instituția respectivă, nu

cunoaște potențialul cadrelor didactice din instituția de învățământ, reușita școlară a elevilor, performanțele instituției școlare, tradițiile etc.

O mare parte din studenții universităților pedagogice realizează practica pedagogică, de regulă, în localitatea de baștină, iar metodistul nu este remunerat suplimentar pentru acoperirea costurilor de transpot, în vederea monitorizării practicii pedagogice a acestora. Astfel studenții sunt lipsiți de consiliere și asistență metodologică, activități obligatorii pentru o bună desfășurare a practicii pedagogice.

Universitățile ar trebui să identifice și să inițieze parteneriate educaționale cu instituțiile de învățământ în care se organizează și se desfășoară practica pedagogică a studenților, să investească în scolile respective, inclusiv în formarea personalului didactic pentru organizarea practicii pedagogice. În opinia respondenților, un pas important pare să fie colaborarea mai eficientă între persoanele implicate în organizarea practicii pedagogice (echipe de conducere, metodiști, personal de sprijin etc.).

Un indicator important care reflectă satisfacția generala a respondenților cu referire la programul de formare inițială finalizat, ține de calitatea pregătirii absolventului la inserția în câmpul muncii. În acest context, o mare parte din respondenți consideră că tinerii specialiști dețin doar o parte din competențele necesare, fiind specificat nivelul slab de dezvoltare a competențelor profesionale din perspectiva noilor provocări societale: dezvoltarea insuficientă a competențelor digitale (43,6%); competențe în domeniul psihologiei practice (23,8%); nu se simt suficient de bine pregătiți pentru a face față realităților școlare (20%), nu dețin tehnici și metode moderne de predare-învățare-evaluare (19%).

Este important să remarcăm faptul, că majoritatea respondenților, printre cele mai importante competențe profesionale ale profesorului modern menționează în plan profesional: competențele digitale, buna cunoaștere a domeniului/disciplinei școlare; cunoașterea diverselor tehnici și metode de învățare, etc. În plan atitudinal sunt specificate: dedicația față de profesie și dragostea față de copii; respectful față de colegi, elevi și părinții acestora; deschiderea și interesul pentru propria dezvoltare profesională etc. Cu referire la competențele specifice, sunt considerate importante: comunicarea naturală adaptată la particularitățile de vârstă a elevilor; relația cu colegii, cadrele didactice, managerii etc.).

Datele de cercetare indică printre cele mai frecvente cauze care fac neatractivă profesia de pedagog: caracterul teoretizat și insuficienţa activităţilor practice în cadrul programelor de formare profesională iniţială; regimul solicitant de muncă în afara graficului de activitate în instituțiile de învățământ; neîncrederea părinţilor faţă de tinerii specialişti; dotarea tehnică insuficientă şi condiţii de muncă neatractive în şcolile mici din localitățile rurale; infrastructură nedezvoltată în mediul rural; lipsa unui sistem de remunerare atractiv pentru mentori, ceea ce determină superficialitate în relația tânăr specialist - mentor; complexitatea activităţilor cu elevii cu CES și copiii ai căror părinţi sunt plecați peste hotare etc. În mod cert, multe din aceste probleme sesizate necesită o abordare integrală.

Un procent semnificativ de respondenți subliniază fenomenul tradițional al metodelor de predare și evaluare ca un dezavantaj al formării inițiale și formării continuie. Formarea profesională și continuă a cadrelor didactice se desfăşoară în general sub formă de prelegeri şi seminare. În sala de clasă, în cea mai mare parte, metodele de predare sunt în detrimentul activităților practice. În acelaș timp, utilizarea și implementarea tehnologiilor educaționale în cadrul practicii pedagogice, nemijlocit în instituțiile de învățământ, cu o ulterioară reflecție, discuție reciprocă cu metodistul din universitate sau mentorul din instituția școlară, inevitabil ar servi drept o experiență valoroasă pentru viitoarea carieră de cadru didactic.

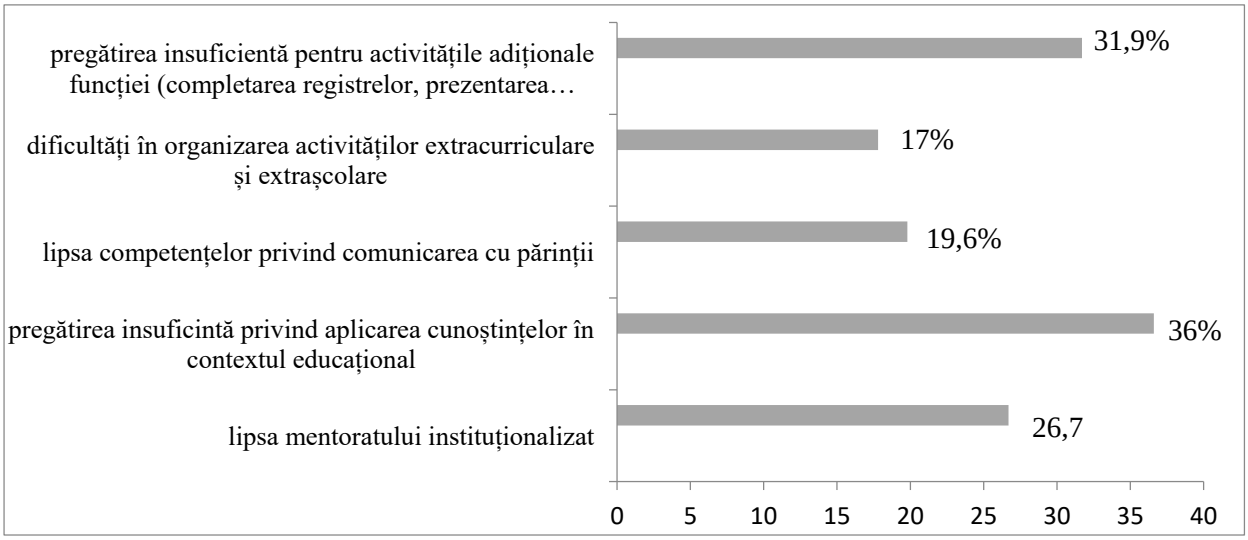

Fig. 5. Dificultăți privind aplicarea competențelor profesionale

Respondenții implicați în chestionare indică că în primii ani de activitate profesională, tinerii specialiști au nevoie de consiliere, îndrumare, sprijin, mai bine zis, de mentorat din partea profesorilor cu o vechime mai mare în muncă. Mentoratul, în opinia acestora, nu ar trebui să stabilească doar sarcini imediate, acesta trebuie să fie proactiv, să includă atât componenta practică, precum și diverse îndrumări metodologice. Provocările pandemiei ne-au demonstrat că nu poate exista totuși educație de calitate fără mentor și discipol, care să interacționeze în mod real.

Cu referire la formarea profesională inițială a tinerilor profesori, managerii instituțiilor educaționale adesea menționează lipsa de „abilități Soft Skill", care reprezintă baza dezvoltării personale ale unei persoane: abilitățți de comunicare, intelegență emoțională, abilități de lucru în echipă, abilități de soluționare eficientă a problemelor, adaptabilitate, rezelienţă, dedicare etc.

Analiza cantitativă a răspunsurilor prezentate privind *dificultățile în aplicarea competențelor profesionale în instituțiile de învățământ,* indică opinia a mai mult de o treime de respondenți privind pregătirea insuficientă a tinerilor specialiști (36%). Circa o treime dintre cadrele didactice menționează și pregătirea insuficientă, inclusiv pentru activitățile adiționale funcției (31,9%). Potrivit opiniei respondenților, pe locul al treilea, dintre dificultățile enunțate, este menționată lipsa în instituțiile de învățământ a mentoratului instituționalizat (26,7%).

Este menționat faptul, că nu există un sistem national de mentorat, precum și mecanisme clare prin care să fie monittorizat modul în care se dezvoltă o carieră didactică. Desi există initiative la nivel institutional, lipsește o abordare sistemică la nivel central a conceptului mentoratului, atât de bine dezvoltat în alte sisteme educaționale.

În acest context, considerăm esential de important desiminarea la nivel local a bunelor practici, instituirea unui sistem de mentorat în acord cu Art. 58 din Codul educației, care să fie parte a formării continuie și să contribuie, în acelaș timp, la monitorizarea deseminării rezultatelor formării continuie.

În cercetarea realizată am constatat o unanimitate în opiniile cadrelor didactice și managerilor instituțiilor de învățământ cu referire la teoretizarea excesivă a cursurilor universitare în detrimentul activităților practice, fenomen care contribuie nemijlocit la apariția unor *dificultăți în organizarea și desfășurarea procesului de predare-învățare-evaluare*. În figura de mai jos sunt prezentate cele mai des întâlnite răspunsuri din chestionarele aplicate.

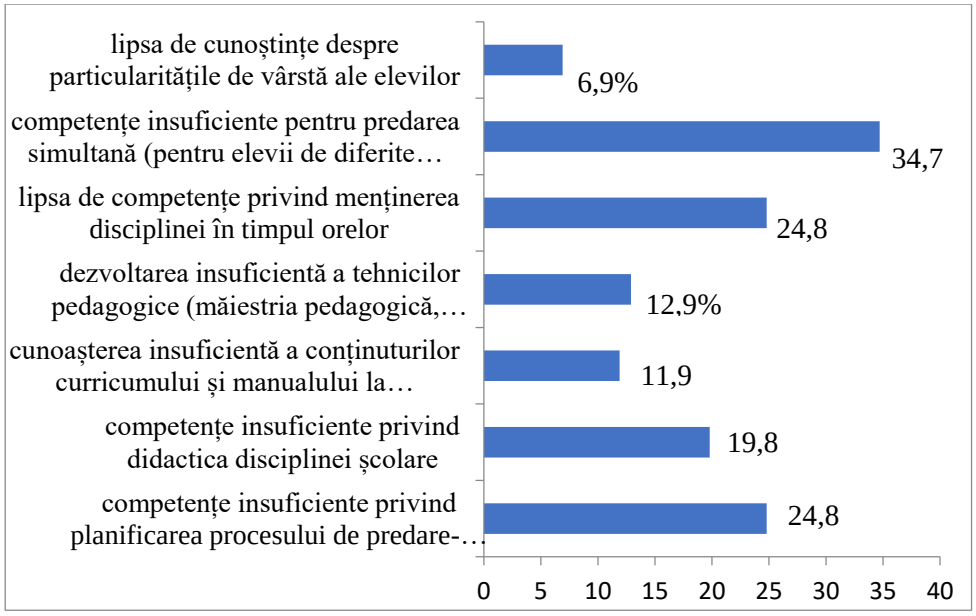

Fig. 6. Dificultăți privind realizarea procesului de predare-învățare-evaluare

Au fost menionate de către respondenții și *dificultățile privind pregătirea tinerilor specialişti în vederea realizării procesului de predare-învățare-evaluare,* atât pe dimensiunea didactică, cât și pe dimensiunea metodologică.

Astfel, putem afirma că dificultățile în organizarea procesului educațional identificate de respondenți ar trebui să constituie linii directorii pentru reconceptualizarea programelor de formare inițială a cadrelor didactice în vederea racordării acestora la nevoile actuale ale sistemului educațional. În acest context, se recomandă schimbarea raportului de activități practice în detrimentul activităților teoretice, consolidarea și implementarea cursurilor aplicative în cadrul studiilor superioare, ciclu II, master: formarea competențelor de cercetare în cadrul activităţilor educaționale (reflecţie pedagogică şi autoreflecţie); formarea competențelor de implementare a metodelor moderne de învățare prin transferul cunoștințelor într-un mediu școlar practic etc.

Trebuie să recunoaștem însă, că există o limită a cercetării, deoarece nu au fost colectate și analizate date de la reprezentanții instituțiilor de formare inițială, trangulând practic cele trei surse distincte de date. Este foarte posibil că, în cazul acestei tematici cadrele didactice universitare sunt mult mai optimiste cu privire la calitatea pregătirii și competențele formate la absolvenții universităților la întrarea în câmpul muncii. Această opțiune, cu certitudine, ar fi ajutat la o înțelegere mai nuanțată a acestor realități.

Potrivit celor enunțate anterior, este evidentă legătura directă dintre nevoia elevilor și vulnerabilitățile fiecărui grup de profesori, care trebuie să acopere carențele și să depășească fiecare obstacol întâlnit la clasă cu și prin abilitățile dobândite [](3).

În acest context, la finele cercetării respondenților li s-a propus completarea chestionarului privind nevoile actuale de formare continuă și modelele de soluționare a acestora prin diverse studii, stagii, webinare, training-uri etc.

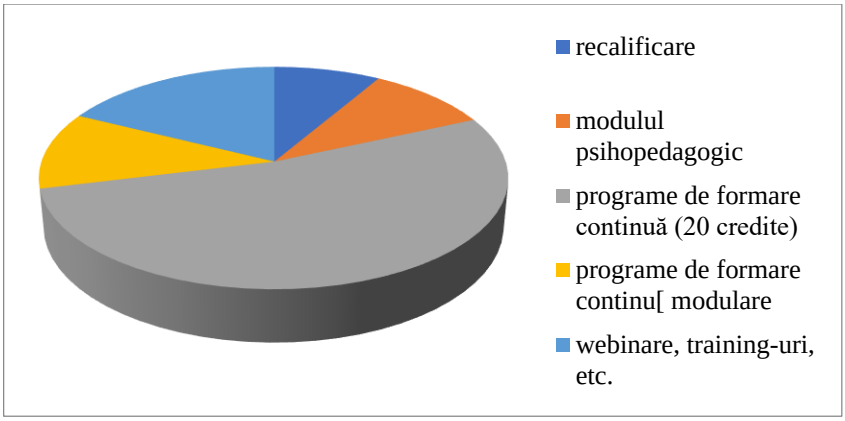

Fig. 7. Necesități de formare continuă

În procesul de analiză a nevoilor de formare continuă a fost important de a păstra echilibrul optim între nevoile sistemice și cele individuale, precum și determinarea nivelului la care trebuie realizată formarea continuă. Tipul de formare continuă cel mai favorizat (53%), solicitat de majoritatea respondenților este cel al perfecționării sau, mai bine zis, a programelor de formare continuă (20 credite), acesta fiind printre primele la ordinea de alocare a finanțării bugetare. Continuă să motiveze cadrele didactice pentru participare diversele webinare, traininguri, seminare metodologice, care abordează în agenda sa șipropun soluții pentru cele mai stringente situații pedagogice (18%). Pentru dezvoltarea competențelor profesionale sunt mai puțin solicitate studiile de recalificare profesională (8%) și modulul psihopedagogic (10%)..

Astfel, în cercearea realizată se remarcă o serie de provocări în demersul formării continue a cadrelor didactice, ce pot conduce la eliminarea dilemelor existente în timpul realizării programului și, totodată, la atingerea obiectivelor prevăzute.

Acestea s-ar puea rezuma la:

- dezvoltarea competențelor profesionale în diverse activități inovative;
- susținerea implementării echilibrate a activităților interdisciplinare;
- eliminarea reticenței în vederea realizarii schimbărilor necesare implementării reformelor educaționale;
- antrenarea colectivelor profesionale în procesul de dezvoltare instituțională;
- susținerea bunelor practici în rândul colectivelor profesionale;
- încurajarea comunicării și colaborării în scop profesional;
- proiectarea și realizarea activităților într-un mediu de siguranță [8].

Premisele enunțate mai sus constituie adevărate repere în proiectarea eficientă a programelor de formare profesională. Formarea continua a cadrelor didactice reprezintă un proces în care fiecare participant își asumă sau trebuie să își assume un rol activ, fiind rezultatul unor activități personale și colective. Identitatea cadrului didactic este conturată de acțiunile derulate în sfera profesională și, mai cu seamă, în efortul din actul predării, al relaționării cu elevii, cât și din perspectiva raportului dintre cunoștințele dobândite și competențele formate [2]. Or, „mai mult decât în toate perioadele precedente, în prezent, educația este considerată unul dintre pilonii esențiali ai edificării unei societăți dezvoltate bazate pe cunoaștere. Deși

formele și modalitățile de cunoaștere s-au diversificat foarte mult, educația rămâne una dintre căile esențiale. În contextul societății bazate pe cunoaștere, sistemul educațional dobândește un rol central, iar educatorul redevine unul dintre principalii actori sociali" [6].

Atât formarea inițială, cât și formarea continuă, trebuie să se supună unei serii de obiective clare, care să urmărească dezvoltarea unei strategii a educației permanente în ansamblul său, mai cu seamă cea în care profesorul este cel care răspunde și mediază în mod direct problemele cu care se confruntă noile generații [5].

În contextul societății actuale, al diverselor schimbări și transformări pe plan economic, social, politic, cultural, singura certitudine validă o reprezintă schimbarea din perspeciva valorilor și principiilor fundamentale ale unei educații de calitate, ca fiind cea mai bună investiție posibilă. Performanța profesională trebuie pusă în legătură întotdeauna cu formarea continuă a individului, cu atât mai mult atunci când ne referim la cadrele didactice, care sunt responsabile de dezvoltarea personalității elevilor.

BIBLIOGRAPHY

1. CODUL EDUCAȚIEI al Republicii Moldova. În: *Monitorul official al Republicii Moldova, 24.10.2014, Nr. 319-324 (634).*

2. CATTONAR, B. ,,Les identités professionnelles enseignantes. Ébauche d'un cadre d'analyse", În: *Cahiers de recherche du GIRSEF*, 2001. Nr. 10.

3. CREEMERS, B.; KYRIAKIDES, L., ANTONIOU, P., Teacher Professional Development for Improwing Quality of Teaching. În: *European Journal of Teacher Education, Springer Science, 2013, p. 262.*

4. GRÎU, N. Oscarul în educație–argument pentru campania națională. Pledoarie pentru

Pedagogie. În: *Revista Didactica Pro.* Nr.5 (123), 2020, p. 5-8.

5. GUȚU, V., Modelul uiversitar de formare inițială a cadrelor didactice: repere conceptual diagnostice și prospective. În: Materialele Conferinței *"Studentul – viitor profesor față în față cu școala"* . Centrul Educațional Pro Didactica, 2003, p.9.

6. IUCU. R., *Formarea cadrelor didactice. Sisteme, politici, strategii.* Editura Humanitas Educaíonal, Bucure;ti, 2004, p.8.

7. PATAKI, G.; FARTUȘNIC, C. et al. *Evaluarea sistemului de foprmare inițială și continua a cadrelor didactice din Republica Moldova*. Disponibil: https://ipre.md

8. PERRENOUD, P. *L'évaluation des élèves. De la fabrication de l'excellence à la régulation des apprentissages*, Editura De Boeck Universie, Bruxelles; 1998, p. 63-87.

9. *RAPORT DE ACTIVITATE a Ministerului Educației și Cercetării pentru anul 2022.* Disponibil: https.//mecc.gov.md

10. *STRATEGIA NAȚIONALA de dezvoltare "Moldova Europeană 2030".* Disponibil: https.//gov.md